Pædagogisk dannelse

En platform for fagbevægelsens undervisere

Temaet i 2026 er navngivet ”Pædagogisk dannelse – en platform for fagbevægelsens undervisere”. Den fælles platform er inspireret af erfaringsbaseret pædagogik, hvor deltagernes erfaringer og handlinger er udgangspunktet for aktiv refleksion og praksisudvikling.

Vi går til sagen fra flere forskellige interessante vinkler.

Kontroltab og klasseledelse

Pædagogiske inspirationsdage Konventum, august 2026

Maibritt Højgaard, ec2act

www.ec2act.com

Program

13:30	Velkommen og program
13:35	Vi checker ind (og hvorfor gør vi nu det?)
13:50	Hvad er kontroltab – cases og minder
14:10	**Pause**
14:20	Snowdens tanker
15:00	**Is-pause**
15:20	Inspiration fra Snowden til klasseledelse: hvis X så Y
16:00	**Pause**
16:10	Vi checker ud
16:30	**Workshop slutter**

Workshop 6: Kontroltab og klasseledelse

Der er et øjeblik, alle undervisere kender: Du er forberedt, rammen er sat, og så sker der noget helt andet, hvor du mister grebet om scenen.

Vi undersøger kontroltab og klasserumsledelse som to sider af samme sag – underviserens opgave. Vi ser på kontroltab som et vilkår i læring – for både underviser og deltagere – fordi læring bringer os i kontakt med det, vi endnu ikke mestrer. Klasserumsledelse handler ikke om at styre alt, men om at tage ansvaret for at skabe retning, rammer og handlemuligheder, når rummet reagerer uforudset, så:

- Hvornår skal vi styre?
- Hvornår skal vi give slip?
- Hvornår skal vi udfordre?
- Og hvornår skal vi beskytte os selv, deltagerne eller læringsrummet?

Som forberedelse må du gerne tænke over en eller flere undervisningssituationer, hvor du, som underviser eller deltagerne, oplevede kontroltab, og tage din case med til workshoppen.

Check in… (mig, de andre, emnet og bidrag)

1. Hvordan har **du** det lige nu – helt kort?
   (Fortæl kort om hvad du er optaget af, hvad fylder og hvordan du har det lige nu).

2. Hvordan vil du være sammen med **de andre** i dag?
   (En kort refleksion/kommentar om hvordan du har det med at være sammen med de andre i dag. Er du f.eks. nysgerrig, spændt, glæder dig, bekymret, håbefuld eller skeptisk).

3. Hvad tænker du om dagens **emne**?
   (Hvad håber du at få ud af dagen, hvad vil du nå eller opnå, hvad er du særlig nysgerrig på at høre om eller lære).

4. Hvad bliver dit **bidrag** i dag?
   (f.eks. erfaringer, viden, spørgsmål, perspektiver, kritisk blik eller andre bidrag).

Snak om jeres case

Hvornår har I oplevet kontroltab som undervisere?

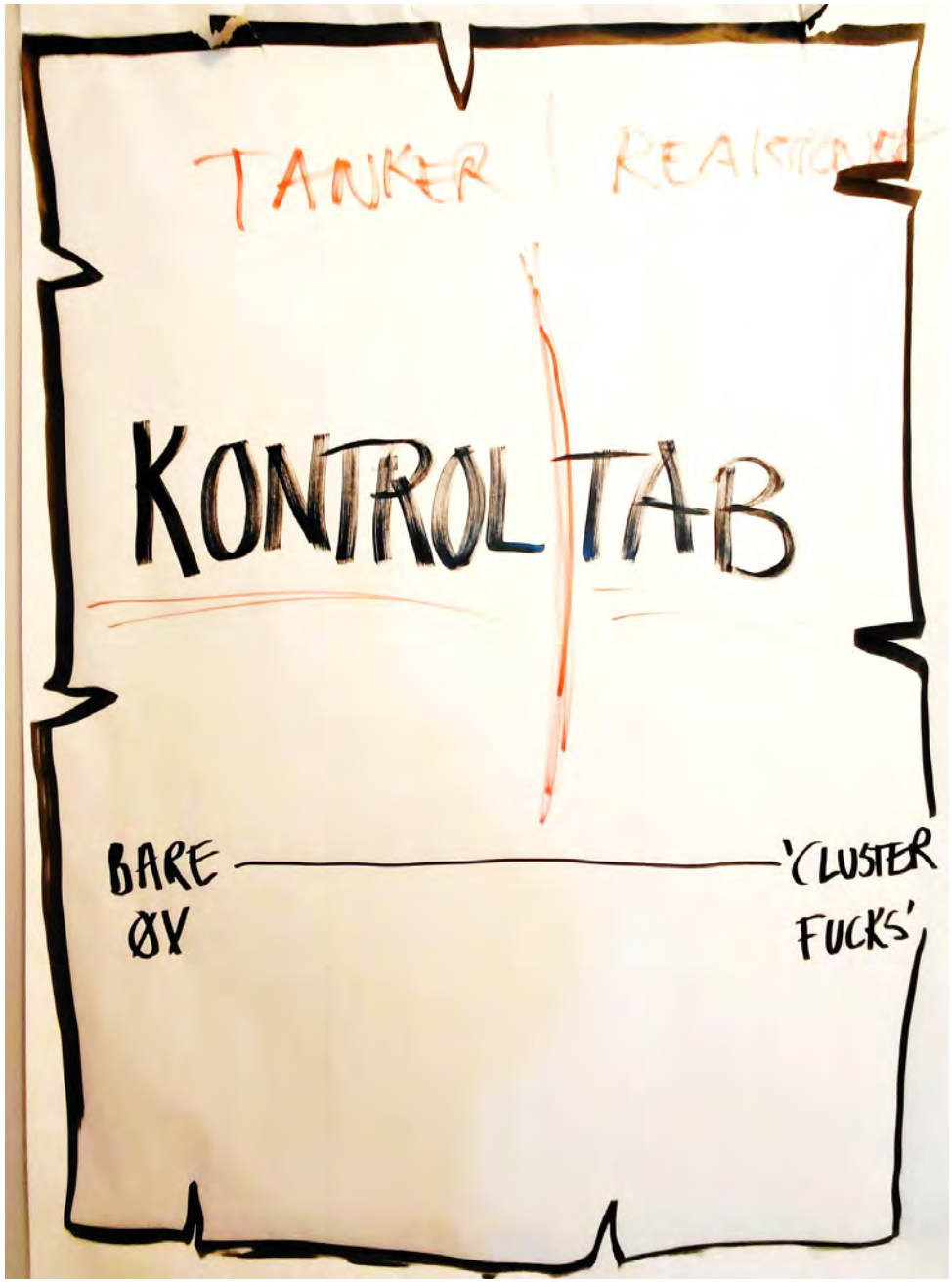
TANKER
KONTROL TAB
BARE ØV
'CLUSTER FUCKS'

www.ec2act.com

www.ec2act.com

www.ec2act.com

www.ec2ac1.com

www.dreamstime.com

www.ec2act.com

Hvad har formet dig som underviser?

Både underviseren og deltagerne kommer ind i rummet med forestillinger om, hvordan en underviser bør være.

Skal underviseren have styr på det hele? Vide mest? Kunne svare på alt? Sætte folk på plads? Holde ro? Aldrig vise usikkerhed?

De forestillinger kommer fra vores opdragelse, arbejdsliv, faglige kultur og tidligere erfaringer – og de kan være vidt forskellige.

Når de støder sammen, kan der opstå modstand, irritation og kamp om, hvem der har ret eller bestemmer.

Jo bedre du kender dine egne forestillinger om rollen, desto lettere er det at stå fast uden at skulle have kontrol over alt. Snak med din makker om hvad er du selv rundet af – privat og fagligt – og hvordan påvirker det den måde, du er underviser på?

Noget der har formet mig som underviser

- Bogen: ”Det hele handler ikke om dig” af Niels Overgaard om stoicisme, har bl.a. lært mig at være bevidst om hvad jeg har kontrol over og ikke.
- Stoikerne lærte os, at det eneste, vi reelt kontrollerer, er vores egne tanker og reaktioner. Alt andet – computeren der strejker, deltageren der modarbejder dig, eller kaffen der vælter – er uden for din kontrol.
- Stoikerne ville sige, at kontroltab i et undervisningsrum er et **oxymoron** eller en selvmodsigelse. Du kan nemlig ikke tabe noget, du aldrig har haft.
- Lang tid inden stoikerne formulerede deres tanker sagde Sokrates: ”at jo mere jeg ved, jo mere ved jeg, at jeg intet ved.”
- Dvs. at når jeg står i et undervisningsrum ved jeg, at min egen viden er enormt begrænset, men det prøver jeg med stor ydmyghed at acceptere.
- Jeg underviser og faciliterer således, at folk altid får NOGET fra mig. Jeg prøver også at skabe et rum som gør folk nysgerrige på den kollektive viden der er tilstede, fremfor at vi alle kæmper om hvem der ved ”mest og bedst”.

OXYMORON

(SELVMODSIGELSE)

www.ec2act.com

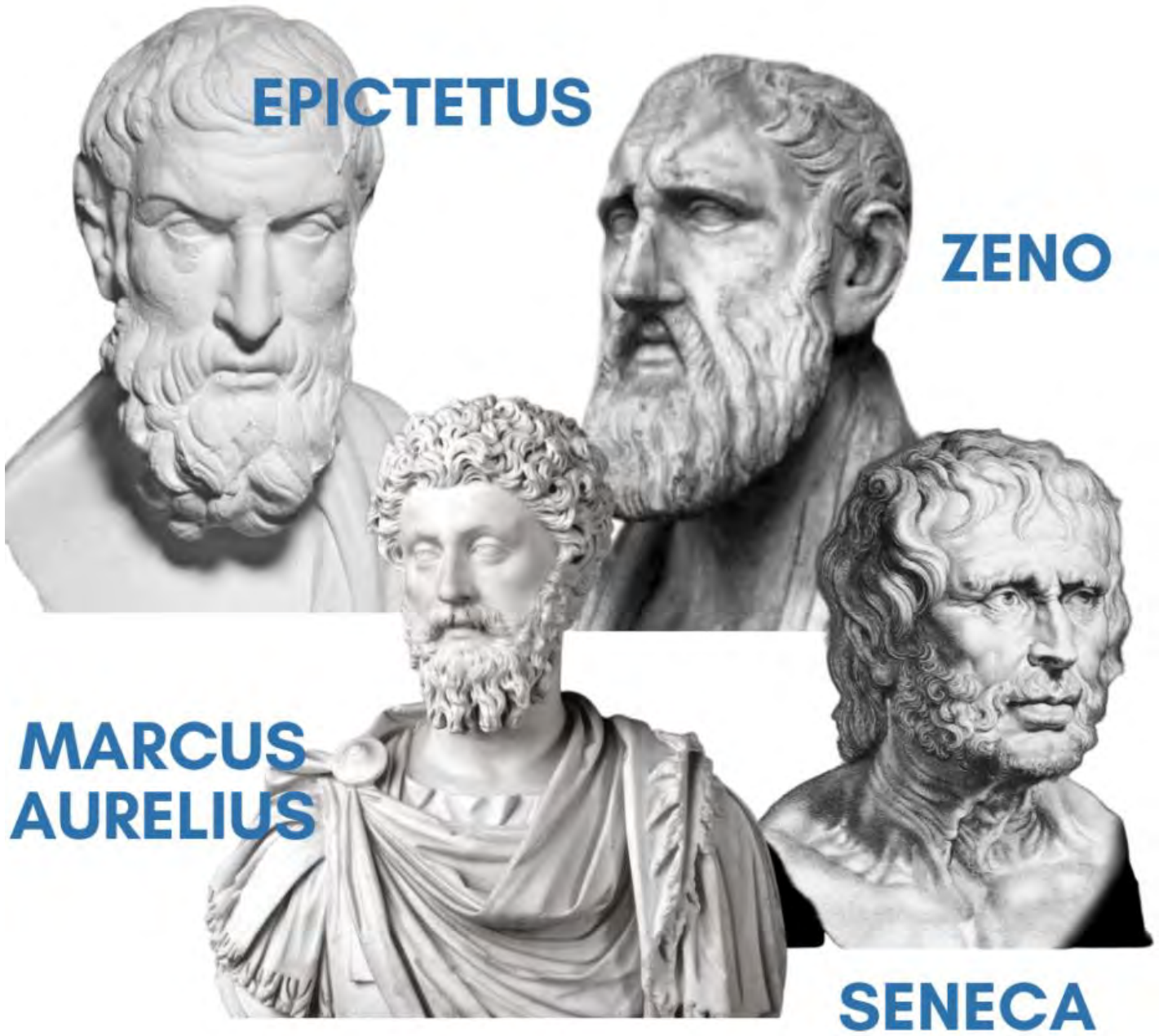
EPICTETUS
ZENO
MARCUS
AURELIUS
SENECA

NIELS OVERGAARD
DET HELE HANDLER IKKE OM DIG
Antikke principper for et liv med sindsro, frihed og mening
People'sPress

Stoicismen (kort fortalt)

I dag arbejder vi primært med kontrol-delen

1. Kontrol dikotomien

Egne handlinger: Du kontrollerer dine tanker, valg og reaktioner.

Ydre omstændigheder: Du kan ikke kontrollere andre, fortiden eller tilfældigheder.

2. De fire kerndyder

Visdom: At navigere i komplekse situationer på en logisk og informeret måde.

Mod: At stå fast over for modgang, frygt og svære udfordringer.

Retfærdighed: At handle ærligt, rimeligt og til gavn for det fælles bedste.

Selvbeherskelse: At praktisere mådehold og styre sine impulser og følelser.

3. Acceptér skæbnen

Amor Fati: Elsk din skæbne og brug modgang som en mulighed for personlig vækst.

Memento Mori: Husk, at livet er kort, hvilket gør det vigtigt at fokusere på nuet.

www.ec2act.com

”Vi har 30.000 og 70.000 tanker hver eneste dag”

Pia Callesen, MCT certificeret psykolog

Du bestemmer suverænt hvilke tanker du vælger at sætte fokus på

”Nu er jeg ved at miste kontrol” eller ”nu har jeg mistet kontrol” er blot en af de 30. – 70.000 tanker der popper op i dit hoved hver dag.
Du bestemmer om du bider på den krog eller ej.

Kan vi bruge den metakognitive tilgang i undervisning?

- Metakognitiv terapi er oprindeligt udviklet til behandling af bl.a. angst, bekymring og depression. Fokus er ikke så meget på *hvad* vi tænker, men på hvad vi gør med vores tanker.
- Vi kan ikke styre, hvilke tanker der dukker op – men vi kan øve os i ikke at analysere, bekymre os om eller reagere på dem alle sammen.
- Som undervisere kan vi bruge den tilgang, når vi mærker uro, kontroltab eller tvivl på os selv:
  - De synes sikkert, jeg er inkompetent.
  - Nu mister jeg dem.
  - Jeg skal få styr på det her med det samme.
- Pointen er ikke at få tankerne væk, men at opdage, at vi ikke behøver gøre noget ved dem.
- At lade tankerne være er ikke det samme som at være passiv. Du skal stadig handle på virkeligheden – du behøver bare ikke samtidig handle på alle de tanker, dit hoved producerer

Er du trænet i at tænke som en si eller en rygsæk?

Traditionelt er vi psykologisk og pædagogisk grundtrænede i at tænke ”rygsæk”. Vi skal gemme og konservere vores oplevelser og erfaringer. Vi skal lægge dem i og hente dem fra rygsækken – både de gode og de dårlige oplevelser.

Den metakognitive tilgang siger, at vi OGSÅ skal lære os at tænke som en si, da det giver så meget mere energi til at handle frem for at 1: bekymre os, 2: gruble, 3: monitorere og 4: forme mestringsstrategier som måske ikke engang er hjælpsomme

køkkensi

rygsæk

”Hvis du bliver ved med at pille i et sår, heler det aldrig.”

Pia Callesens far: ”Hvis du bliver ved med at røre rundt i lorten, størkner den aldrig.”

www.ec2act.com

Is-pause

15:00-15:20

Fra kontroltab til kompleksitet

- Noget af det, vi oplever som kontroltab, mener jeg i virkeligheden kan være, at vi er i tvivl om hvad vi står med i undervisningen.
- Menneskers hjerner søger altid at gøre tingene enkle og det stof i underviser i er sjældent enkelt.
- Så kan deltagerne opleve frustration og underviseren oplever måske kontroltab
- God klasseledelse er derfor ikke altid at kende svaret. Det er også at kunne genkende, hvilken slags situation man står i – og vælge en passende måde at være underviser på.
- Den næste slide viser Dave Snowdens tilgang til at forstå alle fænomener som enten: enkle, komplekse, komplicerede eller kaotiske. Når vi ikke ved hvilke af de fire der er tale om, er vi i tvivl og så handler det om at finde frem til, hvad vi taler om og bruge den rigtige strategi.

Kig på det konkrete faglige stof, I underviser i

Ikke placere hele jeres faglige stof i én kasse. Der er nemlig fire kasser – ja faktisk 5

1. Nogle ting er der et rigtigt svar på (det klare)
2. Nogle ting kræver ekspertviden for at finde svaret (det komplicerede – der er et A og et B, men vejen kan være kringlet)
3. Nogle ting afhænger af mennesker, relationer og situationen (det komplekse – her findes ikke et enkelt svar på forhånd)
4. Nogle situationer er så akutte, at vi må handle, før vi kan forstå dem (Det kaotiske – først skaber vi ro og stabilitet, bagefter kan vi analysere, hvad der skete).
5. Og så er det når vi er i tvivl om hvad noget kan være (så må vi drøfte inden vi kategoriserer).

Spørgsmålet er: Hvilken slags viden står du med lige nu?

Inspiration til klasseledelse fra Snowden

Dave Snowden

❓ **Tvivl:** "Situationen er uoverskuelig, og jeg ved ikke, hvad jeg skal gøre.” (dette kræver, at I bryder et stort problem ned i mindre bidder, før I arbejder videre (granularitet = detaljeringsgrad).

🟢 **Klart:** Det, du bare kan løse med det samme (standardprocedure som kræver strategien: ”best practice” – f.eks. 1 + 1 = 2).

🟡 **Kompliceret:** Det, der kræver, at du lige spørger en ekspert eller analyserer data (dette kræver strategien: god praksis).

🟠 **Komplekst:** Det, hvor du må eksperimentere og teste dig frem i det små (dette kræver strategien: emergerende praksis).

🔴 **Kaotisk:** De akutte brande, der skal slukkes lige nu. (dette kræver strategien: ny eller innovativ praksis).

www.ec2act.com

Demo af undervisning i `det enkle´

- Vi lavede derefter en tegneøvelse, hvor jeg sagde til jer, at I skulle slå hjernen fra og bare gøre som jeg sagde.
- Vi lavede en lille træningsblok i *grafisk facilitering,* hvor I blot skulle tegne ligesom mig.
- I tegnede: cirkler, firkanter, trekanter, prikker og streger som er grundfigurerne til al tegning.
- Derefter tegnede vi U-mennesker, hvor I tegnede cirkler + et omvendt ”U” som så blev et enkelt menneske.
- Til sidst bad jeg jer kopiere i hvert fald 3-4 tegninger af nogle firkantede mennesker, udviklet af Bikablo, som er eksperter i tegning fra Tyskland.
- Alt dette var en demo undervisning på det Dave Snowden ville kalde ”det klare”, hvor der findes en ”best practice” som ikke er til diskussion.

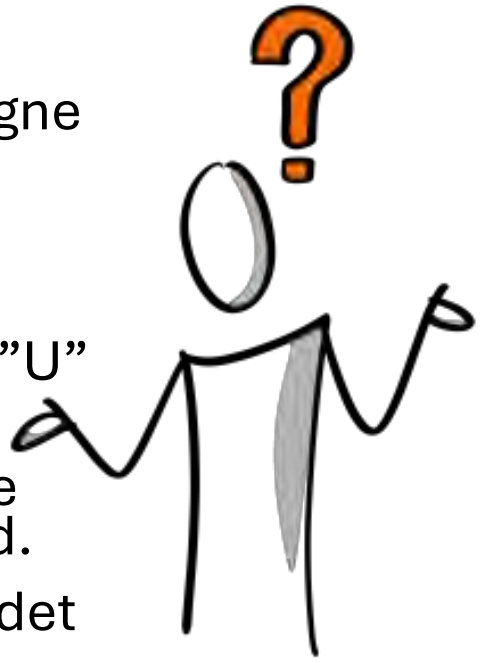

Er der noget af jeres faglige stof, der falder under Snowdens kategori: ”det klare”? Hvordan underviser I i det?

Demo af undervisning i `det kompliceredeˊ

- Derefter lavede vi en tegneøvelse, hvor jeg bad jer vælge noget fra jeres egen undervisning eller jeres eget fagområde.
- Dette er kompliceret, så her kan jeg ikke guide jer, for det er jer, der er eksperterne. Undervisningen må derfor være anderledes.
- Jeg bad jer finde en proces, en arbejdsgang, en regel, en beregning eller et fagligt forløb, hvor der måske er flere trin, og hvor man skal vide noget for at kunne finde frem til det rigtige resultat.
- I skulle først tænke over hvad I ville tegne. Derefter skulle I finde 3-5 enkle tegneskabeloner eller symboler, som kunne hjælpe jer med at visualisere processen.
- Dette var en kort demo af det, Dave Snowden ville kalde ”det komplicerede”: Der kan godt være et rigtigt svar (et A og et B) men vejen derhen kræver faglig viden, analyse og nogle gange ekspertise.

Hvilke dele af det faglige stof I underviser i er kompliceret? Og hvordan kan I som undervisere bryde dem ned, så deltagerne lettere kan se vejen fra A til B?

Check ud...(mig, de andre, emnet og bidrag)

1. Hvordan har **du** det lige nu – helt kort?
2. Hvordan var det at være sammen med **de andre** i dag?
3. Hvad har du **lært/tager du med dig**?
4. Hvad var dit **bidrag** i dag?
5. Er der andet du vil tilføje?

Tusind tak for i dag.
Det ærgrer mig at vi ikke nåede at checke ud, men jeg håber at disse slides hjælper jer lidt med at lande jeres læring fra workshoppen.

www.ec2act.com

Mine efterrefleksioner

- Mit formål med denne workshop har været at gøre kontroltab mindre farligt – og klasseledelse mere realistisk.
- For vi kan ikke miste noget, vi aldrig har haft: fuld kontrol over et rum fyldt med voksne mennesker.
- Vi kan ikke styre deltagernes reaktioner, modstand eller det uforudsete. Og vi kan ikke styre, hvilke tanker der dukker op i os selv, når noget går skævt. Men vi kan påvirke, hvilke tanker vi giver vores opmærksomhed, hvilke kroge vi bider på og hvad vi vælger at gøre med dem.
- Det giver os bedre mulighed for at vurdere situationen: Hvornår kræver den tydelig styring, hvornår skal vi give mere plads, hvornår skal vi udfordre – og hvornår skal vi passe på os selv, deltagerne eller læringsrummet?

God klasseledelse er ikke at have kontrol over alt.

Det er at vælge sin næste handling klogt, når og ikke hvis kontrollen glipper.

Blot til inspiration

Bøger om metakogntiv tilgang

Alle kan læses eller høres gratis på e-reolen

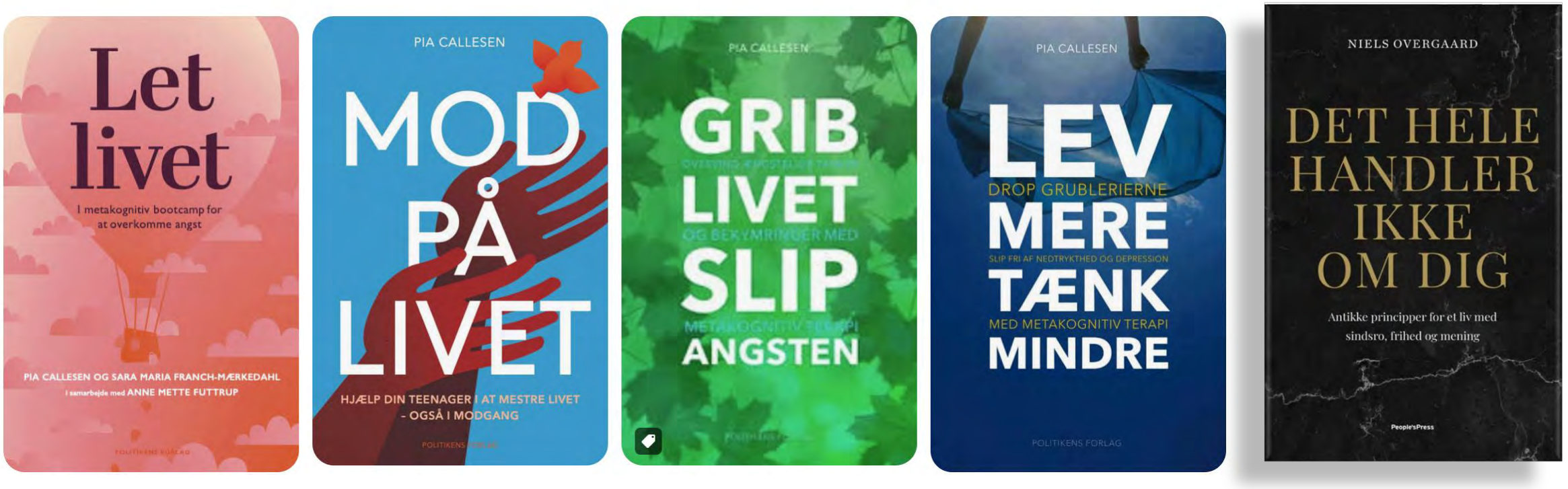

Bemærk. Bøgerne er ikke skrevet til undervisere, så I må oversætte pointerne til eget brug.

Blot ti inspiration

Klasseledelse - et bud af mange

Grundtænkning fra andragogik (Malcolm Knowles)

- Ligeværdige voksne: Vi er kolleger, der samarbejder – ikke lærere og ”skolebørn”.
- Erfaringer skal i spil: Vi bygger på den viden, I allerede har med jer i bagagen.
- Direkte relevans: Alt skal kunne bruges i jeres virkelighed i morgen.
- Trygt rum: Fejl er blot vigtige data, vi lærer af sammen (Amy Edmondson).

Klasseledelsesværktøjer med TBR (Training from the Back of the Room)

- Korte oplæg: Maksimalt 10 minutter ved tavlen ad gangen.
- Deltageren gør (det meste af) arbejdet: Det er dig der skal tale, tegne og bygge – det er dig, der skal lære.
- Stramme rammer: Vi arbejder efter en fast struktur og skarpe tidsfrister.
- Op af stolene: Sørg for fysisk bevægelse og evt. skiftende grupper.

Til inspiration: Klasseledelsesværktøjer med TBR (Training from the Back of the Room)

C1

CONNECT

Forbind dig til emnet, både til det du ved og det du ikke ved.
Forbind dig til de andre deltagere og til underviseren.

C2

CONCEPT

Lær begreber, teori, metoder og færdigheder med alle sanser, materialer, metoder og kilder.
Lær alt det du kan om emnet.

C3

CONCRETE PRACTICE

Træn det du har lært ved at teste, eksperimentere, afprøve, simulere. Undervis andre.

C4

CONCLUSION

Du kan opsummere, evaluere, få feedback fra andre, fejrer og laver plan for implementering.

T1 Bevægelse TRUMFER at sidde

T2 At tale TRUMFER at lytte

T3 Billeder TRUMFER tekst

T4 At skrive TRUMFER at læse

T5 Det korte TRUMFER det lange

T6 Forskellighed TRUMFER det samme